

Mara Lee: Ladies | Maailmankirjat

suom. Laura Jänisniemi, Tammi 2008

Tuula Ojapelto:

Ladies on Tukholman ja Pariisin taidemaailmaan sijoittuva romaani, jossa neljän kolmekymppisen naisen elämät risteävät kouluaikojen jälkeen uudelleen ja uppoavat tapahtumavyöhyteen, josta vain yksi heistä pulpahtaa muuttumattomana pinnalle kuin korkki.

Nämä naiset eivät taistele viihdesankarittarien tapaan miehistä, vaan maineesta ja kunniansta repien toisensa palasiksi – toiset paremmalla, toiset huonommalla menestyksellä. Taidemaailma hehkuu tyyliä ja kauneutta, mutta on sisältä itsekäs, raaka ja kylmä.

Täydellisenä vastakohtana kuvataiteelle näyttäytyy kirjallisuuden maailma. Teoksen käännekohtadassa päähenkilö Lea vieraillee runoillassa, jonka ulkoisesti rumat ja rujot sanataiteilijat järkyttävät Lean pinnallista maailmankuvaa. Kuinka nämä ihmiset kehtaavat olla olemassa? Kohtalo toki johdattaa Lean lähemmäksi vastausta. Vastaus ei kuitenkaan ole se, että rumuus on ok, vaan että kaikissa on kauneutta, vaikka sitä voi olla ensi näkemältä vaikea huomata.

Lean harmistumisen syy oli yksinkertainen mutta järjetön. Se perustui, ristiriitaista kylä, syvään epäoikeudenmukaisuuden tunteeseen. Lea ei olisi ikinä voinut nousta lavalle nöyryyttämään itseään ja sitten odottaa, että häntä rakastettaisiin, vain rumat ihmiset saattoivat tehdä niin. Runoilija oli käyttänyt rumuuttaan hyväkseen; se antoi hänen sanoilleen uskottavuutta. (s. 296)

Ruotsalainen Mara Lee (s. 1972) on Tukholmassa asuva luovan kirjoittamisen opettaja. Ladies on kaksi runoteosta aiemmin julkaisseen Leen esikoisromaani ja ensimmäinen suomennettu teos. Mara Leen runoja on julkaistu suomeksi antologioissa.

Teoksen keskeisin hahmo Lea on taidegalleristi, joka on tottunut saamaan kaiken ulkonäkönsä avulla. Itsekeskeinen narsisti pitää ulkonäköään avaimena kaikkiin oviin, mutta kärsii samalla suunnattomasta epävarmuudesta. Hyvä ystävä Mia tukee kaikessa ja on jättänyt oman elämänsä sivuraiteelle. Kirjailija Laurasta on tullut ihmisarka erakko, ja valokuva-taiteilija Siri pyrkii saamaan henkisen yliotteen kaikista muista. Sekä Lealle että Lauralle Siristä on tullut pakkomielle, mutta tavoitteet ovat täysin vastakkaiset.

Ladies tavoittaa ajan hengen siinä, että sen lukeminen on kuin katsoisi tosi-tv:tä. Hahmot ärsyttävät ja samalla koukuttavat jatkamaan lukemista, vaikka on vaikea päättää, toivooko heille oikeastaan hyvää, vai onko lopputulos aivan sama. Ulkoihin asioihin rakastuneet ja jatkuvasti antamaansa vaikutelmaa sekä ylemmyyttään ja alemmuuttaan suhteessa muihin ihmisiin puntaroivat henkilöhahmot inhottavat itsekeskeisyydessään, ja samalla heidän elämänsä seuraamista ei voi lopettaa. Hetkittäin lukeminen tuntuu samalta kuin elämänhallintansa menettäneiden julkkisten edesottamusten seuraaminen – siitä huolimatta, että nämä henkilöt pyrkivät kontrolloimaan elämäänsä kaikin tavoin.

En ihmettele, että teosta on tulkittu väärin viihdekirjallisuudeksi, sillä piinalliseen yksityiskohtaisuuteen pyrkivällä tyylillään Ladies tuntuu paikoin suorastaan pornografiselta. Kenties vaikutelma syntyy siitä, että henkilöt elävät elämäänsä kuin aikuisviihteessä: elämä koostuu näytellyistä akteista, joissa todelliset tunteet peitetään ja tavoitteena on hyötyminen muista ihmisistä. Seksiakteihinkin henkilöt heittäytyvät tuosta vain samoin kuin pornossa: siksi, että se on mahdollista.

Teoksen alkupuolella Lean galleriassa näyttelyään pitävät tanskalaiset kaksospojat, jotka epämiellyttävällä tavalla tuntuvat näkevän Lean läpi. Lähtiessään kaksoset jättävät Lealle lahjan, joka paljastuu Kööpenhaminan Pientä merenneitoa muistuttavaksi pronssipatsaaksi – mutta esittääkin Lea itseään. Uniikki taideteos näyttää kiusallisella tavalla tusinamatkamuiistolta.

Mitä hän tekisi veistokselle? Olisi typerää olla asettamatta sitä näytteille – sehän oli taideteos! Mutta mitä hän sanoisi, jos joku näkisi sen nimen? Lea Nord. Ihmisethän luulisivat, että hän oli istunut mallina kaksosille, mitä hän ei missään nimessä ollut tehnyt. Sitten, vielä pahempaa, ihmiset luulisivat, että hän oli itse tilannut veistoksen ja että oli hänen oma ideansa tulla kuvatuksi Pienenä merenneitona, mikä oli täysin älytöntä. Ei, jos hän saisi itse päättää, miten häntä kuvattaisiin, hän valitsisi jonkun Olympoksen jumalista: Niken, Athenen, Artemiin... Ei mitään tyypistettyä puoli-ihmistä, joka haikaili saavuttamattoman miehen perään ja kuoli hänen vuokseen. (s. 31)

Ladies näyttää, kuinka kaunis ja ylevä taidemaailma on pelkkää pintaa, kun takana on vain itsekkyyttä ja oman edun tavoittelua. Valokuvaaja Siri kuvataan ihmisenä, jolle oma taide on kaikki kaikessa ja ohittaa ihmissuhteet, mutta mitä hän taiteellaan lopulta saavuttaa? Onko taide itseisarvo, ja jos on, niin onko se ylevämpi arvo kuin maine tai raha? Arvostetullakaan taiteella ei välttämättä rikastu, mutta epäselväksi jää, mitä Sirin motiivit ja tavoitteet ovat. Hänen kerrotaan huomanneen jo nuorena, kuinka helppoa ihmisiä on alistaa valtaansa ja kuinka ihmiset nauttivat ohjattavana olemisesta. Vallanhimo on kuitenkin toinen asia kuin taiteellinen intohimo.

Mielenkiintoista on pohtia, mitä Sirin hahmo kaikkiaan edustaa. Miksi ihmiset rakastuvat Siriin niin, että ovat valmiita tekemään epätoivoisiakin tekoja hänen puolestaan, vaikka Siri ei anna itsestään mitään kenellekään?

Epätoivoisesti Siriin rakastuneen Lauran runoja ei teoksessa ole. Kotiinsa eristäytynyt Laura oli julkaissut Siriä muistellen kaksi runokokoelmaa, ja siihen ura oli toistaiseksi lopahnutkin. Runojen sijaan saamme lukea hänestä tehdyn esittelyn, jonka mukaan hänen runonsa ”keikkuvat nuorallatanssijan tarkkuudella pornografian ja melodraaman välimaastossa”. Tähän voi ajatella myös Mara Leen itse pyrkivän teoksessaan. Ladiesin viittaukset tekijään itseensä hämmentävät ilmeisyydellään, mutta sen syvempää merkitystä niillä ei tunnu olevan. Laura on julkaissut kaksi runoteosta, kuten Mara Lee, ja on saman ikäinenkin. Toisaalta teoksen Mia on kiinalainen adoptiolapsi, ja kirjan kansiliepeen kuvan perusteella Mara Lee on itse aasialaista syntyperää, mutta hänen taustastaan ei ole saatavana tietoja.

Teoksen käännekohta on vierailu runoillassa, jossa Lea järkyttyy runoilijoiden fyysisestä

rumuudesta. Mikä on se tavallinen maailma, jonka ulkopuolella rumat runoilijat Lean mielestä ovat? Onko tavallista ja normaalia muka taidemaailma, jossa Lea itse elää – jossa vain pinnalla on merkitystä? Lean reaktiot hätkähdyttävät, mutta toisaalta on hyvin inhimillistä tulkita oma elämänpiirinsä ja arvomaailmansa laajemminkin yleisesti hyväksytyä edustavaksi. Jollei muuta, niin episodi herättää miettimään, kuinka normitettua ulkonäkö yhteiskunnassamme on, ja missä kaikkialla kauneutta vaaditaan.

Tilaisuuden tunnelma oli Lealle ja Mialle kaiken kaikkiaan hyvin vieras. Tuntui kuin he olisivat joutuneet kummalliseen rinnakkaismaailmaan, joka muistutti aika tavalla heidän omaansa, mutta siellä asuvat ihmiset olivat rumempia, ja kaikki puhuivat oudosti ja käsitämättömästi. Ja mitä oudommin he puhuivat, sitä äänekkäämmät aplodit he saivat.

Huone, johon he olivat astuneet, oli kuin tavallisen maailman ivallinen vääristymä. (s. 293)

Kaikkiaan Ladies on ihan kelpo lukuromaani, mutta ei nouse kuvaamiensa henkilöiden maailman yläpuolelle sisällöllään, vaan jää kuvaamaan sitä, miltä asiat näyttävät. Mara Lee osaa taitavasti rakentaa ja kuljettaa juonta sekä jännitteitä, vaikka jatkuva hyppely aikojen ja paikkojen välillä käy välillä hieman rasittavaksi lukijalle.

Heikkoutena teoksessa mielestäni on kaikkietävän kertojan tapa referoida henkilöiden tunteita ja ajatuksia. Ehkä tarkoituksena on pitää lukija etäällä henkilöistä? Vain kertoja tietää, mitä he ajattelevat: kaikille muille sisäiset tuntemukset ovat piilossa. Ladies lupaa paljon, mutta antaa paljon vähemmän.